

Impacte diferencial de la crisi a diferents àrees del món

Qui hi pot guanyar i qui hi pot perdre més?

MAITE ARDÈVOL

Aquesta pregunta no té una única resposta. És moment de prospectar, ponderar riscos per al futur i actuar. De la diversitat i de l'adversitat se'n pot aprendre, en un món que està lluny de la uniformitat, en el qual s'evidencien noves dinàmiques d'aglomeració que conviuen amb el paper cada vegada més complex de la globalització i el comerç internacional, que ha adquirit una major rellevància amb els darrers esdeveniments. Un món amb un escenari de creixent especialització vertical en tasques, en el qual s'han produït creixements molt notables i han augmentat les desigualtats, en el qual les diferències entre països posen en relleu el paper de les polítiques públiques. Un món en què la crisi actual impacta de manera diferent en activitats, segments de població i països, i tindrà efectes distints en la seva competitivitat. L'article presenta aquests diferents impactes en un món i en un moment en què també hi ha oportunitats.

Molts interrogants com aquest, en un moment com l'actual, amb alts nivells d'incertesa, no tenen una única resposta per als economistes, ni per als menys economistes. I per als que, a més, ens dediquem a la prospectiva, habitualment s'hi afegeix el fet que el futur no està escrit i depèn de les decisions i de les accions individuals i col·lectives, de territoris i països, que es prenen en el present i que condicionen el futur a curt i llarg termini. Qualsevol decisió, individual, empresarial, social o política, porta inherent una visió, encertada o no, del futur, ja sigui immediat o no tan immediat. Del que sembla que no hi ha dubte és que la crisi actual, tot i que és comparable amb la d'altres períodes, també té alguns trets específics que la fan diferent. En tot cas, és moment de prospectar, ponderar riscos per al futur, actuar i preparar-se amb plans de contingència.

En temps de crisi és moment de prospectar, de ponderar riscos per al futur, d'actuar.

En un món que s'allunya de la uniformitat, en el qual noves dinàmiques d'aglomeració es fan evidents, on determinades activitats i el talent, la creativitat, la innovació, la tecnologia i el capital (tot i la seva volatilitat) es concentren en determinats territoris i països, podem aprendre de la diversitat i de l'adversitat. Aquestes noves dinàmiques conviuen amb el paper cada vegada més complex de la globalització i el comerç internacional en un equilibri de forces de dispersió i concentració (OME, ACCIÓ, 2008), forces que han estat modificades per una economia basada en el coneixement i per l'avenç de les tecnologies de la informació i de la comunicació (TIC). La globalització i el comerç internacional han adquirit una rellevància més gran amb el contagi de la crisi financera que s'inicià als Estats Units a les economies emergents, les quals experimenten un fort alentiment en el seu creixement mitjà (Fons Monetari Internacional, FMI, 2009).

Ens trobem en un món amb un escenari d'especialització vertical creixent de les tasques, en el qual es passa del comerç de béns al comerç de tasques (OME, COPCA, 2007). En un món que en

les darreres dècades ha experimentat creixements molt notables, més evidents en les anomenades economies emergents i on, a la vegada, també han augmentat les desigualtats.

Ens trobem en un món amb un escenari d'especialització vertical creixent de les tasques, en el qual es passa del comerç de béns al comerç de tasques.

L'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) constata, en els darrers cinc anys, un creixement de les desigualtats i la pobresa en dues terceres parts dels països. El coeficient de Gini en els darrers vint anys ha augmentat dos punts. També destaca que la intensitat d'afectació i les causes que generen aquest món desigual troben explicació en múltiples factors de naturalesa diversa, des del diferent aprofitament de les capacitats tecnològiques fins a diversos canvis sociopolítics. Assenyala que els nivells de despesa actuals en polítiques socials són més grans que en el passat per l'envelliment de la població en els països desenvolupats, però també posa en relleu que els efectes redistributius de la despesa pública –des de la meitat dels anys vuitanta fins a la meitat dels anys noranta del segle XX– van fer disminuir l'augment de la pobresa i, com en la dècada següent, els efectes positius d'aquesta despesa incideixen menys en els més pobres. També manifesta la rellevància del paper de les polítiques públiques en el diferent comportament entre països (OCDE, 2008).

Tot plegat assenyala que la recessió actual pot tenir impactes molt diferenciats per a determinades activitats, segments de població, territoris i països. De fet, el maig del 2008, **Stephan Garelli, de l'Institute of Management Development, (IMD)**, assenyalava que l'actual crisi podia incidir en la posició de lideratge dels Estats Units en el rànquing de competitivitat que publica l'entitat, i advertia que cap país, independentment de la seva posició competitiva, era immune al col·lapse. Garelli citava les paraules de Benjamin Franklin: «*even a small*

hole can sink a big ship...» ('fins i tot un petit forat pot enfonsar un gran vaixell').

També s'ha posat de manifest que les economies emergents no han pogut defugir l'actual recessió, més profunda i àmplia del que s'esperava en les economies desenvolupades. Al contrari del que assenyalaven algunes anàlisis respecte al *decoupling* ('desacoblament') (IMD, 2009).

La recessió actual pot tenir impactes molt diferenciats per a determinades activitats, segments de població, territoris i països.

En relació amb el grau d'interdependències entre economies, és rellevant esmentar l'estudi de Kose, Otrok i Prasad (2008), que es comentava en el darrer *Informe Anual de l'Observatori de Mercats Exteriors*. La conclusió dels autors és la convivència entre mecanismes i forces d'integració, però amb dimensions tant globals com de forma específiques per a cada grup de països.

Alhora, també s'insisteix en el fet que l'actual recessió pot tenir efectes desiguals en la velocitat, l'impacte i també en la competitivitat a llarg termini dels països, en funció de les respostes públiques i privades individuals i col·lectives.

Impactes desiguals en diferents països

Els països que depenen de les exportacions, com el Japó, Alemanya, Corea del Sud i la Xina, també pateixen la contracció de la demanda global i han de centrar-se en el mercat domèstic. Els mercats emergents de la Xina, el Brasil i l'Índia no són aliens a la recessió d'Europa i els Estats Units.

Tots els països pateixen restriccions de crèdit. També seran vulnerables les economies emergents que depenen del capital forà (alguns països de l'Europa Central i de l'Est, els Països Bàltics, Turquia i alguns de l'Àsia Central).

El Regne Unit és especialment vulnerable per l'alt nivell d'endeutament de les famílies –un 150 % de la renda disponible–, un dels més elevats en el món desenvolupat. També és un dels països amb una dependència més gran respecte del sector financer, que ha contribuït en els darrers cinc anys en un 25 % al creixement del país, i que representa més de la cinquena part de l'ocupació, comparat amb el 6 % dels llocs de treball als Estats Units.

Els països que depenen de les exportacions també pateixen la contracció de la demanda global i han de centrar-se en el mercat domèstic. Els que tenen superàvits i els països del Golf Pèrsic poden veure reduïdes les reserves pel rescat de bancs i empreses.

El deute públic del Japó representa més del 170 % del seu producte interior brut (PIB), a Itàlia més del 100 %, i Grècia no està gaire enrere. Aquests països poden veure limitades les seves opcions monetàries i fiscals.

Països amb superàvits com la Xina, Rússia i els països del Golf Pèrsic poden veure reduïdes les reserves pel rescat de bancs i empreses. Els països amb superàvit podrien sortir de la crisi menys perjudicats que aquells que no van invertir prou en la seva futura competitivitat, si les inversions impliquen una diversitat econòmica més gran en infraestructures socials, especialment en educació, qualitat institucional i en un desenvolupament sostenible.

Competitivitat i capacitat de resistència a la crisi en diferents països

La globalització, especialment la financera, ha assolit característiques sense precedents. Si bé és cert que des d'una perspectiva històrica s'han

comparat nivells de globalització i retrocessos per tensions socials i proteccionistes, als nivells actuals i en possibles escenaris que actualment es debaten, algunes anàlisis també destaquen diferents onades de globalització amb trets específics. El procés de globalització també ha tingut un paper rellevant en la distribució de l'activitat econòmica, les tasques, i la generació de noves dinàmiques d'aglomeració amb implicacions en la distribució de la renda i del treball, i en la diferent posició dels països en un món que no és uniforme.

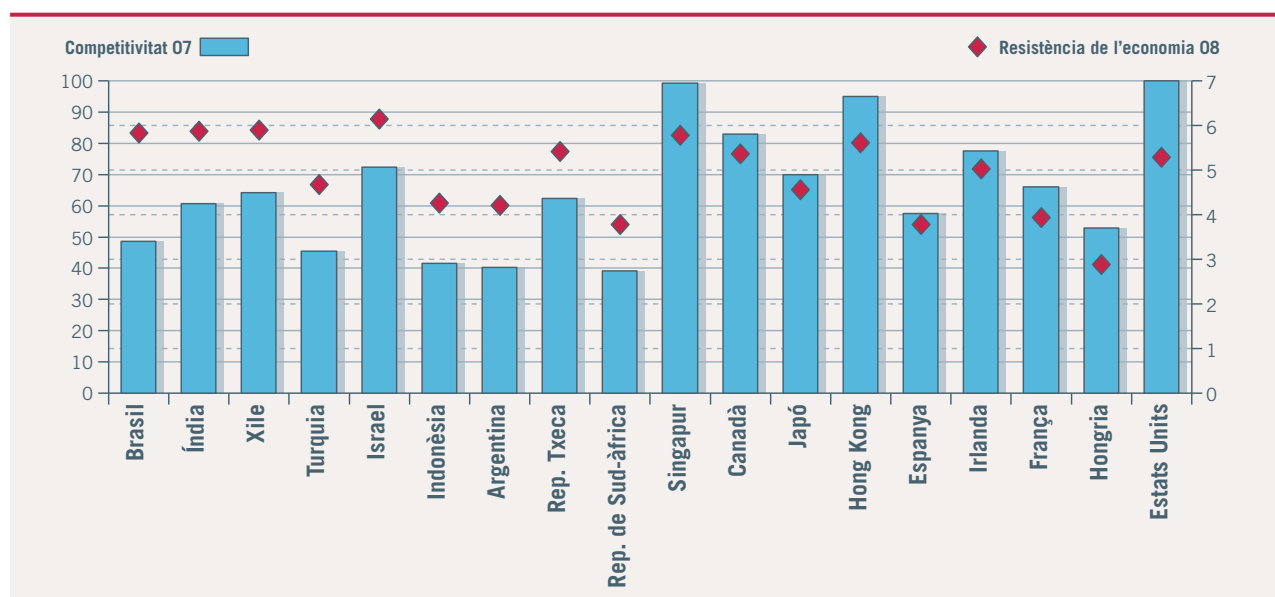
Actualment és evident que un marc de cooperació i compromís entre països emergents i avançats que estimuli l'economia i eviti el proteccionisme és la via per a un major benefici conjunt. Malgrat l'actual incertesa, alguns països poden trobar les mesures per a una competitivitat més sostenible a llarg termini.

En aquest sentit és interessant comparar el rànquing de competitivitat 2007-08 de l'IMD i el de la capacitat de resistència de diferents països als canvis de cicles econòmics de la mateixa font,

publicat un any després en el seu informe sobre competitivitat, com es mostra en la taula 1 (C 2007 correspon al rànquing de competitivitat i R 2008-2009 al de resistència) i al gràfic 1. Entre els països que presenten diferències més grans a la baixa entre ambdós rànquings hi ha països desenvolupats: els Estats Units (primera posició al rànquing de competitivitat i posició 21 en el de capacitat de resistència als canvis de cicle econòmic), França (25 i 41, respectivament), Irlanda (12 i 25), Espanya (39 i 45) i el Japó (22 i 32).

I, contràriament, entre els països que presenten majors diferències entre ambdós rànquings a l'alça s'inclouen alguns països en desenvolupament. És el cas de Brasil, que ocupa la posició 43 en el rànquing de competitivitat i en el rànquing de resistència als cicles econòmics ocupa la novena posició; el de l'Índia, que ocupa el 29 i el 8 respectivament; el de Turquia (amb els llocs 48 i 31), i el d'Indonèsia (amb els llocs 51 i 38). També cal destacar el fet que alguns països com Dinamarca, Suècia, Noruega i Finlàndia estan ben situats en ambdós rànquings.

Gràfic 1. Comparativa entre el rànquing de competitivitat i el de la capacitat de resistència

Font: OME a partir de les dades de l'IMD.

▲ Entre els països que presenten diferències més grans a la baixa entre ambdós rànquings hi ha països desenvolupats com els EUA, França, Irlanda, Espanya i el Japó.

Taula 1. Comparativa entre el rànquing de competitivitat i el de la capacitat de resistència

País	Competitivitat (2007)	Resistència (2008-2009)	Variació
Brasil	43	9	34
Índia	29	8	21
Xile	26	7	19
Turquia	48	31	17
Israel	20	4	16
Indonèsia	51	38	13
Argentina	52	39	13
Rep. Txeca	28	17	11
Rep. de Sud-àfrica	53	44	9
Singapur	2	11	-9
Canadà	8	18	-10
Japó	22	32	-10
Hong Kong	3	15	-12
Espanya	33	45	-12
Irlanda	12	25	-13
França	25	41	-16
Hongria	38	54	-16
Estats Units	1	21	-20

Font: OME a partir de les dades de l'IMD.

▲ Els països que presenten majors diferències entre ambdós rànquings a l'alça són països en desenvolupament.

Riscos i escenaris desiguals per a diferents països i àrees econòmiques

És interessant destacar com *l'Economist Intelligence Unit* del març del 2009 identificava tres escenaris macroeconòmics per a l'evolució de la crisi i l'avaluació de riscos. El primer, amb una probabilitat

estimada del 60 %, en el qual els estímuls governamentals són capaços d'estabilitzar, durant el 2010, el sistema financer global i restaurar el creixement econòmic en els països que lideren el món desenvolupat a nivells més baixos que en anys recents.

Un segon escenari els països—amb una probabilitat del 30%— amb importants riscos associats i una probabilitat de deflació i depressió en els països de l'Organització de Cooperació i Desenvolupament Econòmic (OCDE). En aquest escenari els estímuls econòmics són insuficients, i el major rol dels governs en el rescat d'entitats financeres i en els intents per a estimular la demanda interna condueix a pressions proteccionistes i frena el procés de globalització.

En aquest escenari, com s'assenyalava més amunt, s'insisteix en el fet que no tan sols les economies endeutades són especialment vulnerables,¹ sinó que les economies que aparenten una millor posició —per la taxa d'estalvi, comerç i superàvit per compte corrent— també poden patir fortament si la demanda global i el comerç és col·lapsen.² I en el món desenvolupat, l'eurozona pot rebre l'impacte de manera més intensa per les limitacions de la política monetària d'alguns països, i pronostica un impacte més agut per a aquells que tenen posicions més febles en la seva competitivitat i en els quals la sostenibilitat de les finances públiques és dubtosa.

L'Economist insisteix, també, en la interdependència dels mercats emergents, que classifica en tres tipologies respecte a la seva vulnerabilitat:

- ▶ Països on el creixement ha estat conduït per l'expansió del crèdit i l'apreciació del preu dels actius, és a dir països de l'Europa Central i de l'Est, amb elevats dèficits per compte corrent alhora que fan front a un elevat deute extern (Hongria, Països Bàltics, Bulgària i Romania).
- ▶ Països amb una forta vinculació al creixement global (bona part dels països asiàtics) que depenen del creixement de les seves exportacions, per als quals un escenari proteccionista pot provocar, a mitjà termini, la caiguda de les exportacions amb

una forta repercussió en la solvència d'empreses i bancs. En aquest escenari proteccionista es posa en dubte el paper de la Xina en la recuperació de l'economia global. Les agressives mesures d'estímul xineses per a animar el consum privat amb la millora de la salut i la protecció social poden resultar insuficients i no compensar la caiguda de les exportacions. Els desequilibris poden persistir en el país i incidir també en l'economia global. L'augment del crèdit bancari en resposta a la pressió governamental es pot traduir en una distribució ineficient del capital i crear un major excés de capacitat i un nivell de retorn de la inversió baix que eventualment pot requerir el suport del Govern per a restaurar l'adequació del capital.

► Països amb dependència de **commodities** ('primeres matèries'). Inclouen països de l'Amèrica Llatina, l'Orient Mitjà, Àfrica i Rússia, que es troben davant el descens dels preus³ en resposta a la caiguda persistent de la demanda global. Alguns països poden patir restriccions financeres, com les economies gestionades més prudentment que van invertir en capacitat productiva. Els **Sovereign**

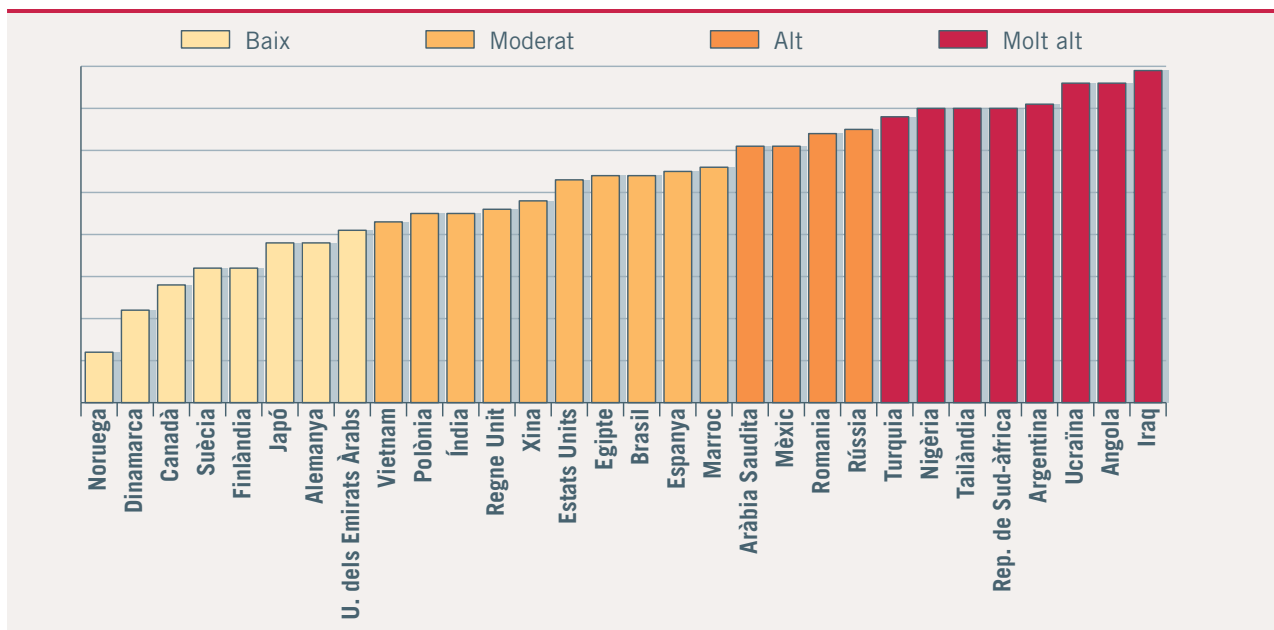
Wealth Funds ('Fons Sobirans de Riquesa') disminueixen en importància en registrar una caiguda perllongada del seu valor.

Finalment, en el tercer escenari de risc alternatiu⁴ cal assenyalar que un fort descens de l'activitat econòmica pot dur a un augment del risc de les tensions socials i, com mostra el gràfic 2, a un diferent grau de vulnerabilitat de l'estabilitat social i política dels països.⁵

Moment d'oportunitats per a millorar la competitivitat

Com es destil·la al llarg d'aquest article, davant la situació actual alguns actors poden perdre o guanyar més que d'altres i poden tenir un impacte diferenciat en el futur immediat i també a més llarg termini en funció de les decisions i accions individuals i col·lectives que es prenguin en el present. En situacions com l'actual, persones i empreses retornen a les alternatives més

Gràfic 2. Risc d'inestabilitat social i política

Font: Economist Intelligence Unit.

▲ Un fort descens de l'activitat econòmica pot portar a un augment del risc i de les tensions socials.

econòmiques. En moltes indústries els competidors a baix cost guanyen terreny, mentre que d'altres en perden. També apareixen nous competidors amb models de negoci diferenciats, innovadors i que permeten costos i preus més baixos. Algunes empreses aprofiten també situacions com l'actual per a llançar nous productes: és més

fàcil i més econòmic captar l'atenció del client quan els competidors es veuen forçats a reduir costos i els clients pateixen a la vegada molta pressió, per la qual cosa poden estar més oberts a provar nous productes, especialment si els permeten un estalvi en costos. Per tant, moments de crisi també poden ser temps d'oportunitats per a millorar la competitivitat.

MAITE ARDEVOL

Llicenciada en Direcció d'Empreses per ESADE, màster en Management Internacional per HEC Paris, MBA per ESADE i CEMS Master Paris.
Gerent de l'Observatori de Mercats Exteriors (OME) d'ACC10 COPCA/CIDEM.

Referències

- ACC10 (2008). «Un món policèntric: la cursa pel talent, la tecnologia i el capital. Crisis i transformacions en l'economia global». *Informe Anual 2008 de l'Observatori de Mercats Exteriors (OME) d'ACC10*. www.anella.cat/prospectiva
- ATKINSON, A. B. (2009). «Unequal Growth, Unequal Recession?». *OCDE Observer*, 270/271. <http://www.oecdobserver.org>
- BANCO MUNDIAL (2009). *Documento de antecedentes para el G-20*. <http://siteresources.worldbank.org>
- ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT (2009). *Special Report: «Manning the Barricades, Who's at Risk as Deepening economic Distress Foment Social Unrest»*. <http://www.eiu.com/>
- GARELLI, S. (2009). «Economy: Life After the Black Hole, the Day After Tomorrow». <http://www.imd.ch/>
- IMD (2008). *The World Competitiveness Yearbook 2008*. <http://www.imd.ch/>
- IMD (2009). *The World Competitiveness Yearbook 2009*. <http://www.imd.ch/>
- KOSE A.; OTROK, C.; PRASAD, E. (2008). «Global Business Cycles: Convergence or Decoupling». *IZA, Working Paper*, 3442.
- OCDE (2008). «Growing Unequal?: Income Distribution and Poverty in the OECD Countries». <http://www.oecd.org>
- ROSSELET-MCCAULEY, S. (2009). «Global Crisis: Who Will Be the Survivors». IMD. <http://www.imd.ch/>
- RYAN, Adrian (2009). «Who Wins in Turbulent Times». IMD. <http://www.imd.ch/>

Notes

1. Estats Units, Regne Unit, Espanya i Irlanda.
2. Alemanya, el Japó i la Xina.
3. El preu del petroli disminueix a 20 dòlars el barril.
4. Amb una estimació del 10 % de probabilitat.
5. L'indicador resultant té una escala de 0 (no vulnerabilitat) a 10 (major vulnerabilitat). Té dos components que mesuren, d'una banda, el component propi de vulnerabilitat, amb indicadors com nivells de desigualtat, història d'inestabilitat política, corrupció, fragmentació ètnica, confiança en les institucions, situació de minories, nivell de polítiques socials, sistema polític. I, d'altra banda, un component que mesura la disfunció econòmica, amb indicadors com el creixement de la renda, la desocupació i el nivell de vida *per capita*.